

РАШИРЕНОСТ ПУШЕЊА У СРБИЈИ И ПРЕВЕНЦИЈА ПУШЕЊА КОД ДЕЦЕ

Асист. мр сц. мед. **Снежана Укропина**

специјалиста социјалне медицине

Институт за јавно здравље Војводине

**Пројекат: “Превенција пушења код деце основношколског узраста”;
под покровитељством Градске управе за здравство Града Новог Сада 2010. г;**

Пушење =

коришћење дувана удисањем дима запаљеног дуванског лишћа у цигарети, цигари или лули.

Штетне последице по здравље настају без обзира да ли се дуван пуши, жваће или ушмркава, или се удише у простору загађеном дуванским димом (секундарни дувански дим).

Да ли волим себе?

ПУШЕЊЕ ЈЕ БОЛЕСТ ЗАВИСНОСТИ, КОЈА СЕ ПОД ШИФРОМ F.17 НАЛАЗИ У 10. МЕЂУНАРОДНОЈ КЛАСИФИКАЦИЈИ БОЛЕСТИ, ПОВРЕДА И УЗРОКА СМРТИ (МКБ X)

ICD
Version 2007

[\[See before F10 for subdivisions\]](#)

List of Chapters

Chapter Introduction

F15

Mental and behavioural disorders due to use of other stimulants, including caffeine

F17

Mental and behavioural disorders due to use of tobacco
[\[See before F10 for subdivisions\]](#)

F18

Mental and behavioural disorders due to use of volatile solvents

[\[See before F10 for subdivisions\]](#)

F19

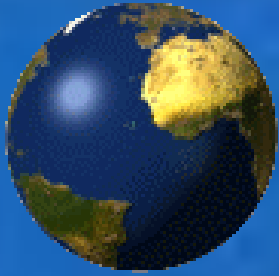
Mental and behavioural disorders due to multiple drug use and use of other psychoactive substances

[\[See before F10 for subdivisions\]](#)

This category should be used when two or more psychoactive substances are known to be involved, but it is impossible to assess which substance is contributing most to the disorders. It should also be used

Application prepared by:

WHO & DIMDI (German Institute of Medical Documentation and Information)

Веровали или не

- Сваке године **5 милиона** особа у свету умире од последица пушења
- До **2020.** године, број ће се повећати на **10 милиона** умрлих годишње
- У **20.** веку дуван је убио **100 милиона** особа
- У **21.** веку, овим темпом, убиће **МИЛИЈАРДУ** особа

ПОЛОВИНА ПУШАЧА УМРЕ ОД ПОСЛЕДИЦА ПУШЕЊА

ЧЕТВРТИНА ПУШАЧА УМРЕ У СРЕДЊИМ ГОДИНАМА

**ЈЕДИНИ ЛЕГАЛНИ ПРОИЗВОД КОЈИ УБИЈА СВОЈЕ
КОРИСНИКЕ КАДА СЕ КОРИСТИ КАКО ЈЕ ПРОПИСАНО**

ДУВАНСКА ИНДУСТРИЈА
„ХВАТА У МРЕЖУ“
БАШ ТЕБЕ МЛАДОГ

ПОКИДАЈ
МРЕЖУ ЗА РЕКЛАМИРАЊЕ
ДУВАНСКИХ ПРОИЗВОДА

**ЗАБРАНИТЕ РЕКЛАМИРАЊЕ,
ПРОМОЦИЈУ И СПОНЗОРСТВО
ДУВАНСКЕ ИНДУСТРИЈЕ**

**31. МАЈ, СВЕТСКИ ДАН
БЕЗ ДУВАНСКОГ ДИМА**

World Health Organization

РАШИРЕНОСТ ПУШЕЊА И ИЗЛОЖЕНОСТ ДУВАНСКОМ ДИМУ У СРБИЈИ - ОДРАСЛИ

- 38,1% мушкараца и 29,9% жена пушача (сталних и повремених); Ø 33,6%;
- Највећа раширеност пушења међу популацијом од 35 до 45 година (46,9%);
- Већа раширеност пушења од просека у Војводини (37,5%);
- Већа раширеност пушења у градским срединама (36,7%) од осталих насеља (30,6%);
- 61,7% одраслих изложено дуванском диму у својој кући;
- 44,9% одраслих изложено дуванском диму на послу.

ПРЕВАЛЕНЦИЈА (раширеност) ПУШЕЊА МЕЂУ МЛАДИМА У СРБИЈИ

- 8,8% дечака и 8,3% девојчица узраста 13-15 година су тренутни пушачи;
- 77% младих узраста 13-15 година живи са неким ко у њиховом присуству пуши;
- 42,7% ученика пробало је цигарете;
- 36,8% младих који су пробали дуван су то урадили пре десете године;
- 19,0% младих који нису пробали дуван вероватно ће почети са пушењем током наредне године.

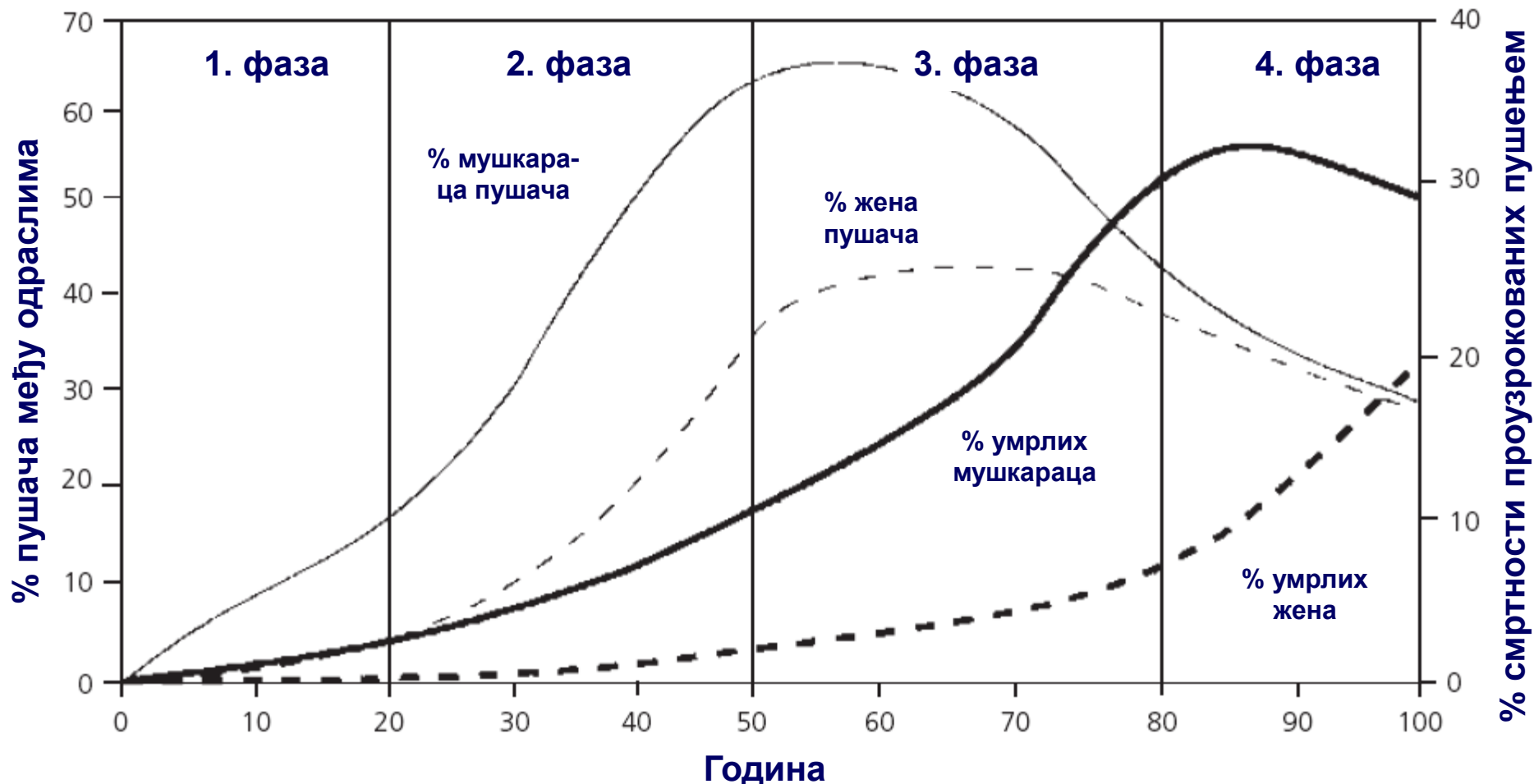
ИЗЛОЖЕНОСТ ДУВАНСКОМ ДИМУ У СРБИЈИ – МЛАДИ;

- 76,9% живи у домовима где други пуше у њиховом присуству;
- 71,9% налази се у околини других који пуше на местима ван куће;
- 65,0% сматра да им дим који потиче од других смета;
- 65,9% има једног или оба родитеља који пуше.

ПРЕВЕНЦИЈА ПУШЕЊА У ШКОЛСКИМ ПРОГРАМИМА – МИШЉЕЊЕ МЛАДИХ;

- 58,0% је имало предавања о опасностима од пушења у току претходне године;
- 49,0% је разговарало на часовима о разлозима због којих деца њиховог узраста пуше током претходне године;
- 54,5% је имало предавања о штетним ефектима пушења током претходне године.

Фазе светске пандемије употребе дувана

Дувански дим садржи више од 7000 различитих супстанци, на десетине су доказано канцерогене*:

4-аминобифенил

арсен

бензен

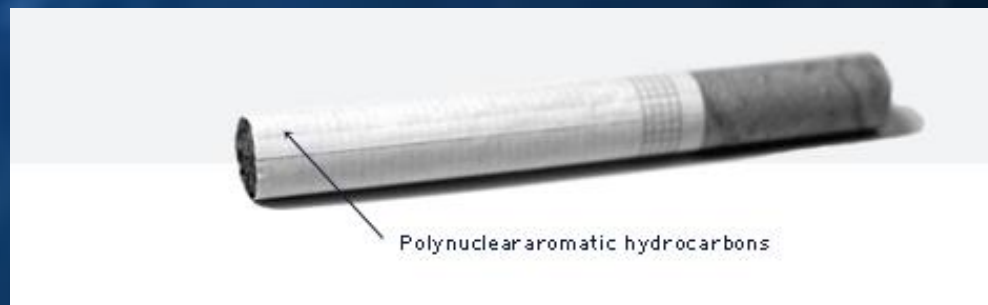
1,3-бутадиен

кадмијум

хром VI

2-нафтиламин

винил-хлорид

*Rodgman A, Perfetti TA. *The Chemical Components of Tobacco and Tobacco Smoke*. Boca Raton (FL): CRC Press, Taylor & Francis Group, 2009.

“Британска докторска студија”

*Sir Richard Doll,
Austin Bradford Hill,
Richard Peto*

“Постало је озбиљно када су лекари схватили да од пушења не умиру само пацијенти него и они сами...”

34.439 британских лекара праћено од 1951. до 2001. године

- ⇒ пионирски рад из области проспективних истраживања
- ⇒ необориви докази о штетним ефектима пушења
- ⇒ докази о користи од престанка
- ⇒ пресудан утицај на смањење преваленције пушења међу лекаrima и становништвом у Великој Британији

Резултати 1: последице пушења

- Пушење вишеструко повећава ризик за рак плућа, инфаркт срца, шлог и друге туморе...
- Половина пушача умре од болести изазваних пушењем
- Четвртина пушача умре у средњим годинама живота (30-69)
- Пушачи имају у просеку 10 година краћи живот од непушача

*“Mortality in relation to smoking: 50 years’ observations on male British doctors”
Doll R, Peto R et al. BMJ 2004; 328: 1519-28*

Резултати 2: корист од престанка пушења

Сваки пушач, без обзира на године старости,
имаће користи од престанка пушења!

Престанак пушења и дужина живота:

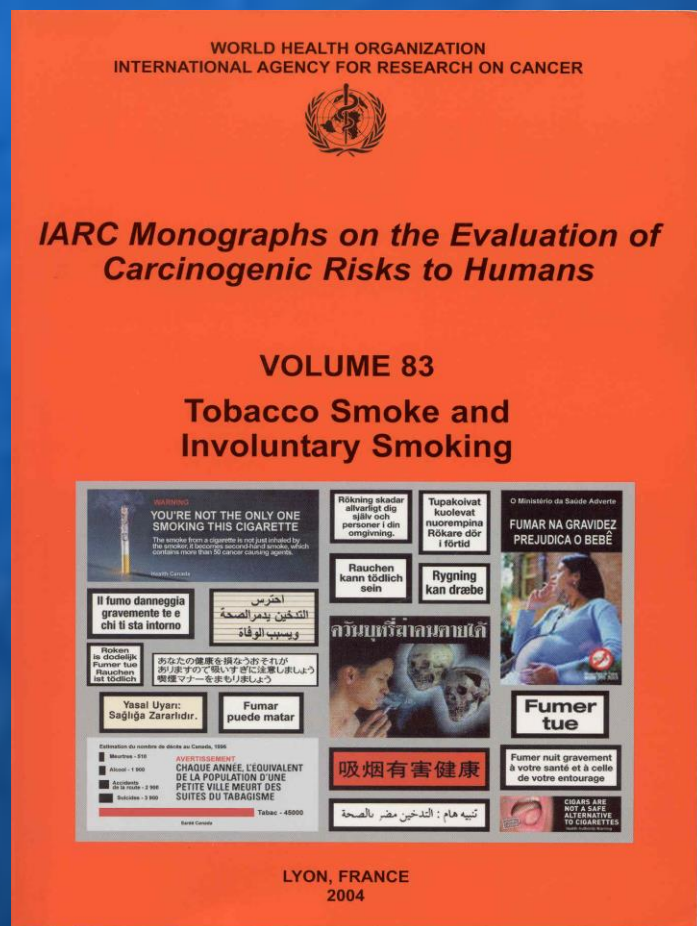
- престанак пушења до 30. године старости \Rightarrow очекивани животни век као код непушача;
- престанак пушења у 50. години преполовљује ризик а у доби од 60, 50 или 40 година допринело је продужењу живота за 3, 6 одн. 9 година.

IARC монографије о ризику од рака због употребе дувана

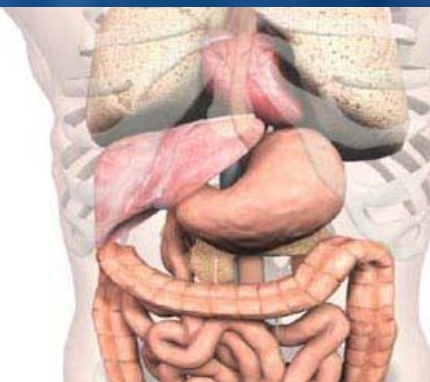
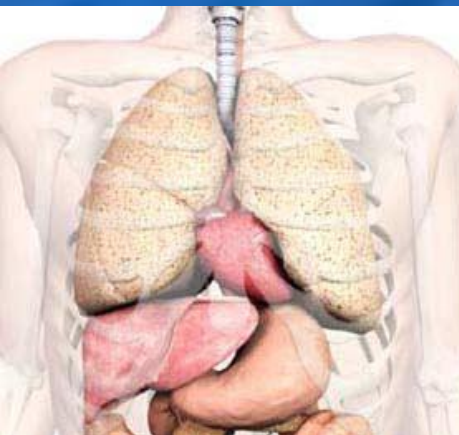
IARC - Међународна агенција за истраживање рака (Светска здравствена организација):

монографије о евалуацији канцерогеног ризика код људи

- Пушење дувана (Vol.38, 1986)
- Остали видови употребе дувана (Vol.37, 1985)
- Секундарни дувански дим (“пасивно пушење”), (Vol. 83, 2002)
- “Бездимни” дуван (2007)

Малигне болести повезане са пушењем (IARC Monograph No 83)

- рак плућа $RR=20$
- рак усне шупљине, укључујући усне и језик
- рак ждрела и гркљана
- рак једњака
- рак мокраћних путева

- рак носне шупљине и параназалних синуса
- рак желуца
- рај панкреаса
- рак јетре
- рак бубрега
- рак грлића материце
- мијелоидна леукемија
- рак дебелог црева ?

$RR=2-3$

Друге болести повезане са пушењем

КАРДИОВАСКУЛАРНЕ

Коронарна болест срца и инфаркт 25%

Мождани удар

Анеуризма абдоминалне аорте

Периферна циркулација (“пушачка
нога”...)

Васкуларна деменција

Отежано нарастање рана

РЕСПИРАТОРНЕ

Хронична опструктивна болест плућа, емфизем

Хронични бронхитис, астма

Инфекције уха и дисајних путева, упале плућа

РЕПРОДУКТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ:

смањен фертилитет

компликације трудноће

последнице по плод

ОЧИ: катаракта, макуларна дегенерација

ДИЈАБЕТЕС МЕЛИТУС тип 2

Рак плућа

- најчешћи малигни тумор (1.350.000 нових случајева у свету годишње)
- петогодишње преживљавање лечених болесника 14%
- скрининг програми (програми за рано откривање) немају ефекта
- 90% случајева повезано са пушењем
- ризик зависи од почетка пушења, дужине “стажа” и броја цигарета

**ЈЕДИНА МЕРА ПРЕВЕНЦИЈЕ = ПРЕВЕНЦИЈА ПУШЕЊА, ОДН.
КОНТРОЛА ДУВАНА**

Bryan Curtis

<http://whyquit.com/whyquit>

Деловање дувана на млад организам

- Непосредан утицај: кашаљ, смањење дубине дисања, стална појава слузи у бронхијама, чешће прехладе, сивило коже и усана, мука, вртоглавица, слабија кондиција;
- Печење очију, упала носа, главобоља, јутарње искашљавање;
- Чешће од вршњака непушача експериментишу са узимањем алкохола и дрога (који као изазови вршњачког притиска тек следе).

Касније:

- Теже зачеће, учесталији побачаји и компликације током трудноће;
- Ризик од кардиоваскуларних обољења знатно већи.

**МАНЕКЕН
ДУВАНСКЕ ИНДУСТРИЈЕ**

ОСАМДЕСЕТ ПЕСТО ПУШАЧА ПОЧИЊЕ ДА ПУШИ ПРЕ СВОГ 16. РОЂЕНДА
НЕ ДОЗВОЛИ ДА ПОСТАНЕШ МАНЕКЕН ДУВАНСКЕ ИНДУСТРИЈЕ.

ЗАВИСНОСТ
Никотин у цигарети је мекка дрога која ме
младише зависност као хероин и мекка дрога
мекка.

БОРЕ
Пушачи развијају проток крви кроз коју што
доноси до старости младе и брзине коже.

КАТАРАКТА
Што више пушачи, што су тежи за мекка
катаракта - брзи болести која може довести до
слепила. Чак и особе које су престале да пуше
имају за 50% већа ризици да оболе од катаракте.

РАК УСТА
Пушачи је главни узрок добијања рака усана
у уста. Пушачи стожеко побољшање клине пуше
спречавање. Ако пушачи, зуби ће се прогутати,
мекка неправилан зади из уста и велика шанса
за обољење десни, као и што се мекка.

ОШТЕЋЕЊЕ КОЖЕ
Катаракта дуванског дима обораје те проток
крви у мекка.

РАК ГРЛА
Чешће од непушача рака грла изазивају се
пушачима. Код дуванске дим уба у тешког про-
менимање које узрокју рак грла као у опу-
шачима грла.

ПСОРИЈАЗА
Пушачи дим што мекка са мекка добијају
псориазу - црвени сиви крваци које могу да се
появе било где на телу.

БОЛЕСТИ СРЦА
Пушачи је главни узрок добијања коронарне
болести срца. Чак и пушачи дим, што у кратку мекка,
мекка грла постоје убавани да дим, крви срца
са што добијају тога крви срца, што
променаје срца да мекка срца.

БОЛЕСТИ ПЛУЋА
Пушачи је главни узрок добијања рака плућа
рак плућа. Чак и што пре тога, спречавање да се
да катаракта плућа мекка. Мекка добијају дим,
мекка, што се тога мекка мекка. Пушачи 80%
оде спречавање мекка спречавање да мекка.

ЧИР ЖЕЛУЦА
Пушачи је главни узрок добијања чира на мекка и
мекка спречавање срца. Код пушача чир срца
је главни узрок добијања чира на мекка срца.
Свак де мекка дим да спречавање мекка срца,
мекка спречавање срца мекка срца.

Национална агенција за заштити здравља
Министарство здравља
Републике Србије

Нека осећања или ситуације које покрећу потребу за пушењем:

- љутња/бес,
- досада,
- притисци у школи,
- награђивање себе,
- проблеми у породици или са пријатељима,
- депресија/туга,
- усамљеност,
- осећај одбачености,
- да се остави утисак на неког,
- да би се изгубила телесна тежина;

Развој навике пушења

- Непушач 5 - 6 година
- Размишљање о започињању 6 - 8 година
- Припреме за експеримент 8 - 9 година
- Први покушај 9 - 10 година
- Интензивније експериментисање 11 - 13 година
- Развој навике 14 + година
- Стални пушач 15 + година

Главни чиниоци по важности који помажу развој пушења код младих узраста 12-13 година

Дечаци:

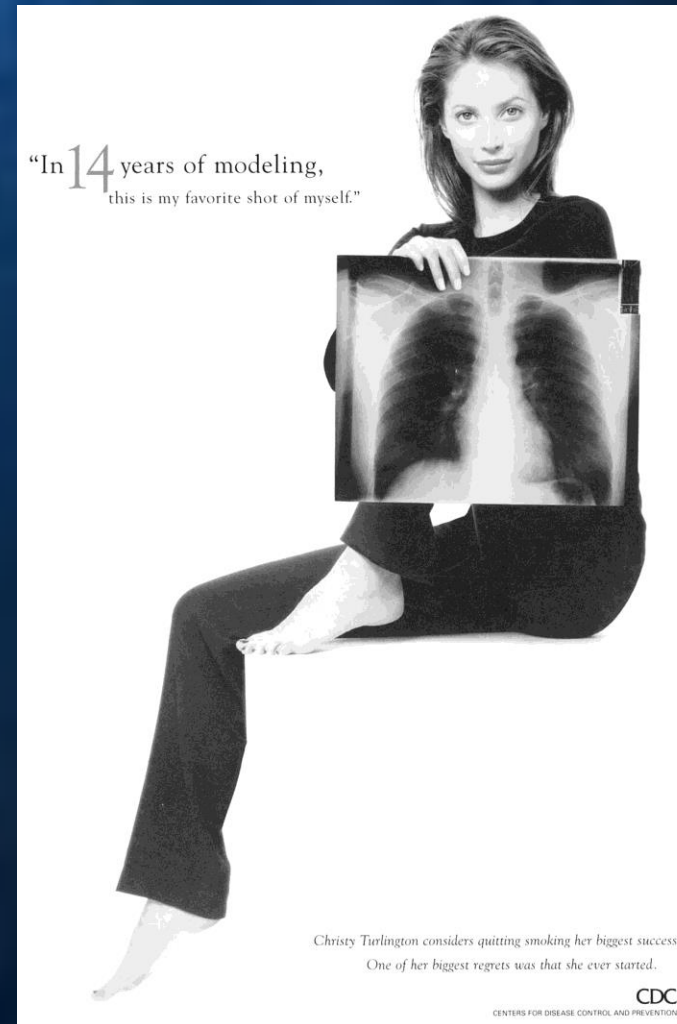
- 1) Најбољи друг пушач
- 2) Познавање бар једне марке цигарета
- 3) Препознавање рекламе за цигарете
- 4) Неприхватање ризика по здравље
- 5) Бар један родитељ пушач

Девојчице:

- 1) Бар један родитељ пушач
- 2) Позитиван став о томе шта пушење доноси (смиривање нервозе, развој самопоуздања, контрола тежине, уживање)
- 3) Познавање бар једне марке цигарета
- 4) Најбоља другарица пуши
- 5) Не прихватање ризика по здравље

- Последице пушења нису уједно и најпогоднији мотивациони аргументи за одупирање првим експериментима.
- Корисније је младима истицати утицај дувана на: лошији физички изглед, неспособност одржавања добре физичке кондиције, тешкоће са памћењем, тежину зависности (осећај неслободе) и сл.

Добар лични пример је предуслов свакој едукацији.

ПОСТОЈЕ ВРЛО УВРЕЖЕНЕ ПРЕДРАСУДЕ...

"Одрасли имају права да изаберу да ли ће пушити или не."

Веома мали број одраслих «бира» пушење.

Већина пушача почиње са пушењем у детињству или адолесценцији, пре него што упознају ризике од употребе дувана и адиктивне карактеристике никотина.

Зависност настаје брзо и иако већина жели да престане, само неколицина успева у томе након првог покушаја.

"Постоје људи који цео живот пуше и немају никаквих здравствених проблема."

Необољевање од карцинома није доказ да пушење не штети здрављу већ, напротив, отвара питање да ли би човек живео дуже и квалитетније да се није тако понашао.

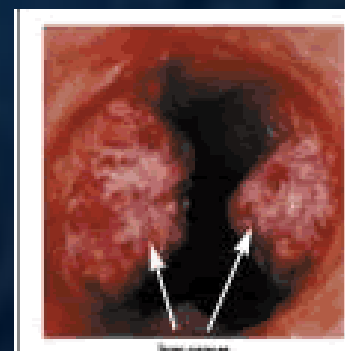

"Постоје много значајнији здравствени проблеми којима се треба бавити."

Постоје многи значајни здравствени проблеми, али је употреба дувана водећи превентабилни узрок смрти у целом свету.

Према студији о укупном оптерећењу болестима и повредама у Србији, спроведеној током 2003. године, у пет водећих узрока смрти по броју изгубљених година живота за оба пола у Србији сврставају се:

- ✓ цереброваскуларне болести,
- ✓ исхемичне болести срца,
- ✓ карцином трахеје/бронха/плућа и
- ✓ карцином дебелог црева/ректума.

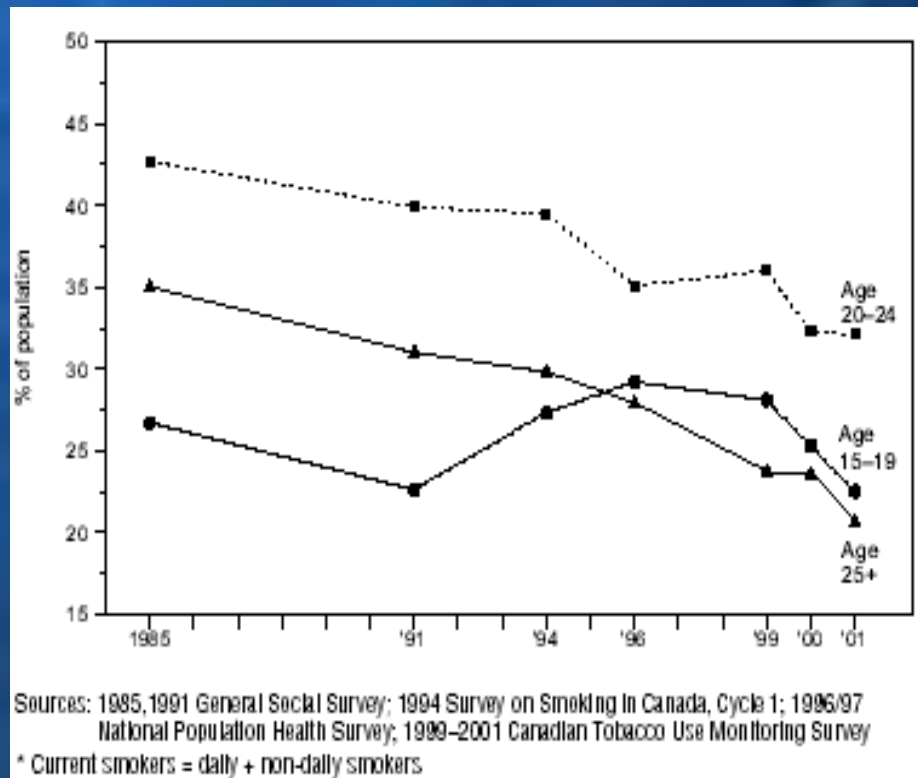
Дуван је наведен као **фактор ризика број 1**, повезан са највећим здравственим проблемима и одговоран је за 13,7% укупног броја изгубљених година живота у Србији (18% за мушкарце и 7,9% за жене)

"Људи ће пушити без обзира на све."

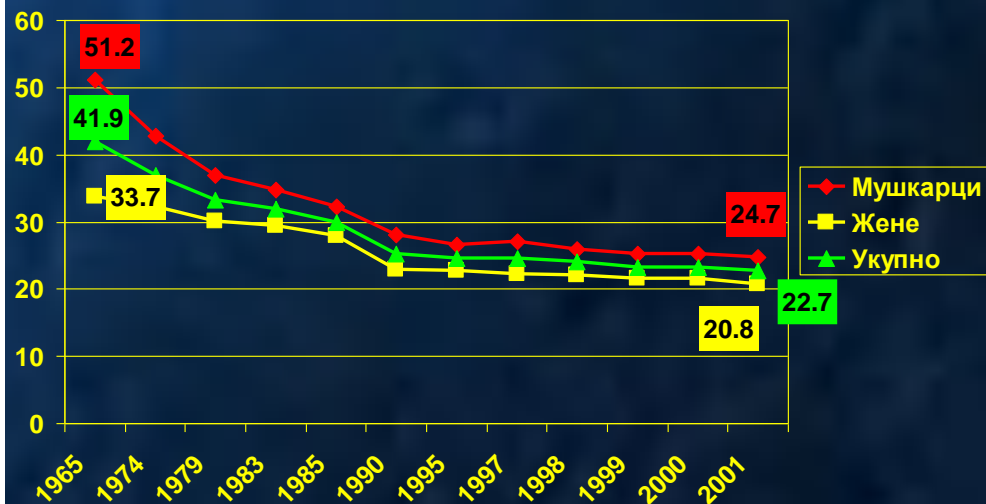
Људи у највећој мери пуше јер је то социјално прихватљив облик зависности. Познате су бројне мере, попут забрана рекламирања дуванских производа, високих такси на дуван и простора без дуванског дима које ефикасно мењају ово понашање у друштвено мање прихватљиво.

САД и Канада деценијама ове мере стратешки примењују:

Тренд пушења у Канади, тренутни пушачи, по старости, 1985 – 2001. г.

Тренд пушења у САД-у, тренутни пушачи старији од 18 година, 1965 – 2001. г.

Извор: Health, United States, 2003

Стандардизоване стопе смртности од карцинома ларинкса, бронха и плућа у Србији и Финској, 1970- 2010. година, за старост 0-64 година, на 100.000 становника

Извор: WHO/Europe, European HFA Database, January 2011

<http://data.euro.who.int/hfad/15/1/2011>

САД: потрошња цигарета и стопа смртности рака плућа

www.deathsfromsmoking.net

1964. г. Извештај
Surgeon General

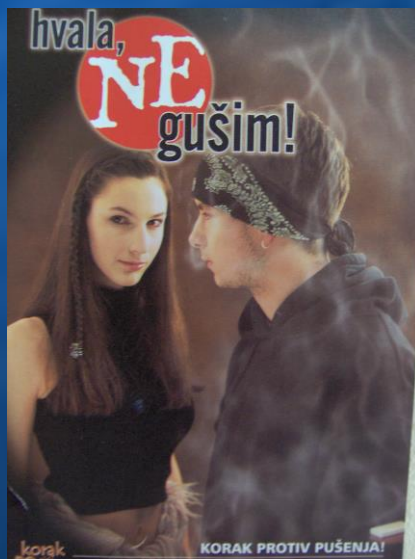

Потрошња цигарета
по одраслој особи
по дану (м+ж)

Стопе смртности
од рака плућа

“Важније је бавити се другим, опаснијим, облицима зависности”.

Зависност од никотина је облик зависности са којим се млади прво сусрећу.

Учење младих да се одупру социјалном притиску да предузму опасна ризична понашања која им се нуде у старијем узрасту, почиње одбијањем понуђених цигарета!
Остали ризици тек следе (алкохол, дроге, небезбедан и нежељен секс, небезбедно управљање моторним возилима итд.)

**ОБУЧИТЕ ДЕТЕ НА ВРЕМЕ ДА ЈАСНО КАЖЕ “НЕ”
ПРИТИСКУ ВРШЊАКА!**

“Употреба дувана се може смањити уколико све снаге усмеримо на едукацију деце.”

Да, али где деца уче?

Уколико деца и млади уче у школи да је пушење штетно и затим напусте учионицу и виде:

- опушке у свом комшилуку,
- трафике са цигаретама на сваком углу у којима могу да купе цигарете упркос забрани продаје млађима од 18 година и
- установе и јавна места на којима је људима допуштено да пуше....

....порука из учионице се изгубила.

"Превенција пушења треба да се превасходно усмери на програме који помажу људима да се одвикну од пушења."

Програми за одвикавање усмерени на пушаче ће помоћи у смањењу преваленције пушења али, изоловани, неће имати значајнији утицај без ширих политичких мера које мењају друштвено окружење.

"Постоје много важнији извори загађења ваздуха"

Дувански дим је најзначајнији узрок загађења ваздуха у затвореним просторима и то је облик загађења који је лако уклонити:

забранити пушење у затвореним просторијама!

**“Да нам дим не би штетио
довољно је обезбедити пушачима
одвојену просторију за пушење.”**

**Пушачи морају пушити изван затвореног простора, јер се дим разлеже.
Не одвајање пушења, као понашања,
је попут постојања забране коју је немогуће испунити:**

"Средина без дуванског дима је политика која штети пословању, нарочито кафеима, ресторанима и туризму."

Управо супротно.

Радна места без дуванског дима имају мање трошкове одржавања а у неким државама и трошкове осигурања.

Пушачи и непушачи изложени диму чешће обољевају од непушача, док с друге стране, радна места без дуванског дима помажу пушачима у одвикавању.

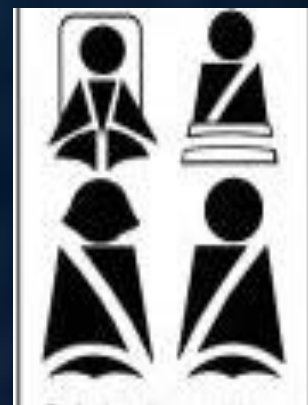
“Влада нема право да законима забрањује пушење у затвореном простору, нарочито не приватним фирмама”

Начин обављања посла у некој установи, фирми и сл. нема право да доводи у опасност здравље и животе запослених, клијената или посетилаца. Влада је обавезна да штити здравље и сигурност људи и она то ради када:

● уређује однос између конзумирања алкохола и управљања возилима у саобраћају,

● обавезује на употребу сигурносних појасева у возњи,

● установљава стандарде за очување животне средине,

● кажњава и забрањује рад правним лицима која производе, складиште или дистрибуирају намирнице и предмете опште употребе који не задовољавају законске стандарде,

● прописује максимални угао нагиба прилазних рампи које служе особама са инвалидитетом али и другим особама са које привремено имају проблем са кретањем,

$$\alpha < 5\%$$

● прописује обавезне вакцинације како би одржала ниско обољевање од заразних болести које би без ових мера поново представљале значајан здравствени проблем итд.

“Забрана пушења на јавним местима је дискриминација и повређује људска права.”

Под дискриминацијом подразумевамо пружање предности једној друштвеној групи у односу на другу од које се разликује по свом неодвојивом својству (пол, раса, сексуално опредељење и сл.)

Особа са навиком пушења не може у исто време и истом простору остварити своје право са непушачем.

Закон, стога, штити право непушача НА НАЈВИШИ МОГУЋИ НИВО ЗДРАВЉА И ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, прописује казне које санкционишу понашање, а не повређује друга, неодвојива својства личности

"Поруке на паковањима цигарета немају ефекта."

Поруке на паковањима цигарета у многим земљама немају ефекта због тога што су сувише малих димензија и дају нејасну информацију.

Међутим, у Канади и Бразилу, где су поруке на паковањима велике и праћене сликама, многи пушачи су били мотивисани да оставе пушење.

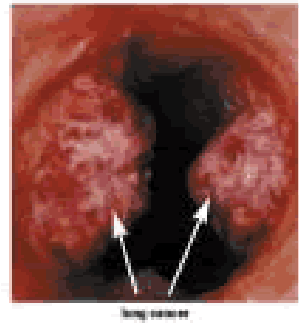

WARNING
CIGARETTES LEAVE YOU BREATHLESS

Tobacco use causes crippling, often fatal lung diseases such as emphysema.

Health Canada

“ЦИГАРЕТЕ ВАС ОСТАВЉАЈУ БЕЗ ДАХА”

WARNING
CIGARETTES CAUSE LUNG CANCER

85% of lung cancers are caused by smoking. 80% of lung cancer victims die within 3 years.

Health Canada

“ЦИГАРЕТЕ ПРОУЗРОКУЈУ РАК ПЛУЋА”

WARNING
TOBACCO USE CAN MAKE YOU IMPOTENT

Cigarettes may cause sexual impotence due to decreased blood flow to the penis. This can prevent you from having an erection.

Health Canada

“ПУШЕЊЕ ВАС МОЖЕ УЧИНИТИ ИНПОТЕНТИМ”

WARNING
TOBACCO SMOKE HURTS BABIES

Tobacco use during pregnancy increases the risk of preterm birth. Babies born preterm are at an increased risk of infant death, illness and disability.

Health Canada

“ДУВАНСКИ ДИМ ШТЕТИ БЕБАМА”

WARNING
CIGARETTES HURT BABIES

Tobacco use during pregnancy reduces the growth of babies during pregnancy. These smaller babies may not catch up in growth after birth and the risks of infant illness, disability and death are increased.

Health Canada

“ЦИГАРЕТЕ ШТЕТЕ БЕБАМА”

WARNING
CIGARETTES CAUSE MOUTH DISEASES

Cigarette smoke causes oral cancer, gum diseases and tooth loss.

Health Canada

“ЦИГАРЕТЕ ПРОУЗРОКУЈУ БОЛЕСТИ УСТА”

**"Држава ће изгубити приходе
уколико повећа таксе на дуван."**

Управо супротно, подаци из десетине држава
показују да
када се повећавају акцизе на дуванске производе,
истовремено се повећавају и приходи државе.

“Да је пушење толико штетно, дуван би био илегалан као и друге дроге. Овако, држава је лицемерна: одговара јој да убира таксе са једне стране, а са друге стране примењује превенцију.”

- “Ни један човек/**држава** није острво”
- Замислите једну земљу у којој је дуван илегалан у окружењу других земаља где је легалан...

Светска здравствена организација је понудила земљама чланицама УН потписивање Оквирне конвенције о контроли дувана СЗО.

ОККД СЗО ратификована у Србији од 2006. г.
2007. г. Влада усваја Стратегију контроле дувана РС

КОНТРОЛА ДУВАНА* (*tobacco control*)

Мере за смањење
понуде дуванских
производа

Смањење
коришћења дуванских
производа

Мере за смањење
тражње дуванских
производа

Смањење
излагања
дуванском диму

Мере за смањење штетних
последица употребе
дуванских
производа

Унапређење здравља становништва

*Извор: World Health Organization. Framework Convention on Tobacco Control. Geneva: WHO, 2003. Доступно на: <http://www.who.int/tobacco/framework/en/07/5/14>

Најважније мере које доводе до смањења употребе дуванских производа су:

1. Стални пораст цена цигарета усклађен са инфлацијом
2. Свеобухватна забрана рекламирања и промоције дуванских производа
3. Строге забране пушења на радним и јавним местима
4. Забрана продаје дуванских производа малолетним особама
5. Едукација јавности и медијске кампање
6. Упозоравајуће ознаке на дуванским производима
7. Повећана доступност третманима за одвикавање од пушења

NOT TO KIDS

Supplying tobacco to anyone
under 19 is against the law

ХВАЛА ВАМ НА ПАЖЊИ!